

TÜİK TARAFINDAN İSTENİLEN İSTATİSTİK FORMLARINA ANAYASA MAHKEMESİ İPTALİ

Veysel Karani PALAK*

Şenol ÇETİN**

GİRİŞ

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nca 25.06.2008 tarih ve 26917 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 20.03.2008 tarih ve E2006/167 K2008/86 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı ile 10.11.2005 tarih ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanununun 8. maddesi ile bu maddedeki zorunluluğun yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak idari para cezasını düzenleyen 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi iptal edilmiştir. Buna göre; Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalar dışında 25.06.2008 tarihinden itibaren TÜİK tarafından hazırlanan ve istatistikî amaçlara yönelik olarak bilgi talep eden istatistik formlarının doldurulup geri verilmesi zorunluluğu ile bu istatistik formlarının; zamanında verilmemesi, eksik veya hatalı verilmiş olması gerekçesiyle gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerin organ ve temsilcilerine idari para cezası düzenlenemeyecektir.

TÜİK VE TÜİK TARAFINDAN BİLGİLERİN TOPLANMASINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEME

Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK) resmi istatistik programlarının belirlenmesi, belirlenen resmi istatistik programları dahilindeki verileri istatistikî birimlerde toplayarak ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda kullanılması ve değerlendirilmesi amacıyla faaliyet gösteren bir kurumdur. Kurum eski Devlet İstatistik Kurumu'nun (DİE) devamı olup 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi

* Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

** Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

Gazete’de yayımlanan 5429 sayılı Kanun ile Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Anılan kanunda; TÜİK’in idari yapılanmasına, kurumun faaliyetlerine ilişkin tanımlama ve düzenlemelere, son olarak da DİE’den TÜİK’e dönüştürülmesine ilişkin geçici hükümler yer almaktadır.

5429 Sayılı Kanunun İkinci Kısmının İkinci Bölümündeki yasal düzenlemelere göre; TÜİK, istatistik üretimi için gerekli gördüğü her türlü veri ve bilgiyi; tüm istatistiki birimlerden, (her türlü kurum, kuruluş ile gerçek ve tüzel kişiden) Başkanlıkça belirlenen süre, şekil ve standartlarda doğrudan isteme hakkına sahiptir. TÜİK’in resmi istatistik üretimi için oluşturulacak programa çeşitli kurum ve kuruluşları dahil edebileceği; gerçek veya tüzel kişilerce bu kurumlara verilmiş olan bilgileri kullanarak resmi istatistikler üretebileceği de düzenlenmiştir. Bu bölümde ayrıca TÜİK tarafından talep edilen veri ve belgelerin eksiksiz ve doğru olarak verilen süre içinde ücretsiz olarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kanunun 8. maddesinde; “MADDE 8. - İstatistiki birimler, kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlüdür.” hükmü yer almaktadır.

5429 Sayılı Kanunun Dördüncü Kısmının İkinci Bölümündeki 54. maddenin ikinci fıkrasında da;

“MADDE 54 ---... Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenler, bir kereye mahsus olmak üzere uyarılarak yedi gün içerisinde bilgileri vermeleri veya eksik ve hataları gidermeleri istenir. Bu uyarıya rağmen, bilgileri hiç vermeyen veya talep edildiği halde eksikleri gidermeyen ve hataları düzeltmeyen gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin organ ve temsilcileri hakkında, fiilin;

- a. Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda beşyüz Yeni Türk Lirası,
- b. (a) bendi dışında kalan istatistikî birimlerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda bin Yeni Türk Lirası,
- c. Sayımlarda işlenmesi durumunda ikibin Yeni Türk Lirası,

idari para cezası uygulanır.”

hükmüne yer verilmiştir.

TÜİK’İN HANEHALKI VEYA BİREYLERLE YAPILAN ARAŞTIRMALAR HARİCİNDE İDARİ PARA CEZASI DÜZENLEME YETKİSİ KALDIRILMIŞTIR

Seferihisar Sulh Ceza Mahkemesi’nce itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruda, 5429 sayılı Türki-

ye İstatistik Kanunu 'nun 8. maddesi ile 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 17., 19., 20. ve 25. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nce yapılan inceleme sonucunda da dava konusu yapılan 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu 'nun 8. maddesi ile 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendindeki düzenlemelerin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir. İptale ilişkin kararın gerekçesi ise aşağıda olduğu gibidir.

“.....Maddede açıklayıcı bir düzenleme bulunmadığı için, "kişisel veri" veya "isteme bağlı veri" olarak adlandırılan, belirli veya belirlenebilir kişilerle ilgili her türlü bilgilerin istenebileceği kuşkusuzdur.

İstatistiki birimlerin kendilerinden istenen bilgileri belirlenen şekil ve sürede eksiksiz ve hatasız olarak vermek zorunluluğuna uyulmaması idari para cezası yaptırımına bağlanmış olmasına karşın, istenilecek veri ve bilgilerin kapsamı ya da sınırlarının ne/neler olacağına, başka bir anlatımla, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olan veri ve bilgilerin bu zorunluluk kapsamında bulunup bulunmadığına ilişkin herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, istatistiki birimler kendilerin-

den istenildiği takdirde her türlü bilgiyi temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğinde olsa bile vermek zorundadırlar.

Anayasa'nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile yaşayışına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu; 25. maddesinde de herkesin düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğu, her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. 20. madde gerekçesinde, özel hayatın korunmasının her şeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, resmi makamların özel hayata müdahale edememesi anlamına geldiği belirtilmiştir.

AİHM kararlarında da belirtildiği gibi, özel hayat bütün unsurlarıyla tanımlanamayacak kadar geniş bir kavram olup devletin yetkili temsilcileri tarafından ilgililer hakkında rızası olmaksızın bilgi toplamasının her zaman söz konusu kişinin özel hayatını ilgilendireceği kuşkusuzdur.

Anket formlarında yer alan bazı sorular özel yaşamın gizliliği ile düşünce ve kanaatin açıklanması sonucunu doğurabilir. Bir ülkede en güçlü veri tekeli idaredir. Bu gücün sınırlandırılması özel yaşamın ve düşünce ve kanaat özgürlüğünün korunması bakımından önemlidir.

Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerinde yer alan güvencelere rağmen itiraza konu 8. madde hükmüyle kişiler, bilgi toplama, saklama, işleme ve değiştirme tekeli olan idareye ve diğer kişilere karşı korumasız bırakılmış, veri toplamanın sınırlarına yasal düzenlemede yer verilmemiştir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

Kuralların, Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine dayanılarak iptaline karar verildiğinden, aykırı olduğu ileri sürülen diğer maddeler yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.”

SONUÇ

Anayasa Mahkemesi, TÜİK tarafından 5429 sayılı Kanuna istinaden resmi istatistiklerde kullanılacağı savıyla talep edilen veri ve bilgilerin neler olacağına kanunda ayrıntılı olarak belirtilmediği; bununla birlikte anılan kanun kapsamında bilgi talep edilen kişi ve kurumların özel hayatına ve aile yaşamına yönelik her türlü verinin talep edilebileceği; kişi, kurum ve kuruluşların TÜİK tarafından istenen bilgi ve verileri vermek zorunda oldukları, istenen bilgilerin verilmemesi durumunda idari para cezası yaptırımının bulunduğu, idari para cezasının ödenmesinin bilgilerin verilmesini önlemediği şeklindeki hükümleri ge-

rekçe göstererek, ilgili kanundaki bazı yasal düzenlemelerin Anayasa'nın 20 ve 25 maddeleri ile AİHM kararlarına aykırı olduğunu belirterek 5429 sayılı Kanunun 8. maddesi ile 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendini iptal etmiştir..

Buna göre; Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalar dışında 25.06.2008 tarihinden itibaren TÜİK tarafından talep edilen istatistik formlarının doldurulup doldurulmaması, istatistikî bilgi talep edilen kişi ve kurumun keyfiyetine bağlıdır. Meslek mensupları için bir külfet olan bu İstatistik formlarının doldurulup belli bir süre içinde TÜİK yetkililerine verilmesi zorunluluğu yeni bir düzenleme yapılncaya kadar ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Ancak bu bilgilerin oluşması, derlenip değerlendirilmesi, ülke açısından önemi göz ardı edilemez.

Kurumlara dolayısıyla da meslek mensuplarına yeni bir angarya olmayacak şekilde soruna çözüm bulunulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Anayasa Mahkemesi Kararı E2006/167 K2008/86 (25.06.2008), Ankara: Resmi Gazete

T.C. Yasalar, (18.11.2005) Türkiye İstatistik Kanunu, Ankara: Resmi Gazete